

О.О. Тимофеев¹, О.П. Весова¹, Н.О. Ушко¹, М.О. Ярифа², А.І. Кривошеєва²

Сьогодення й перспективи розвитку опорних кафедр у системі післядипломної освіти

¹Інститут стоматології НМАПО ім. П.Л. Шупика, м. Київ, Україна

²Київський медичний університет УАНМ, м. Київ, Україна

Резюме. У статті висвітлено перспективи розвитку опорних кафедр у системі післядипломної освіти.

Ключові слова: навчальний процес, заклади післядипломної медичної освіти, опорна кафедра.

Актуальність теми

Вибір кафедри в якості опорної – відповідальний і складний процес, оскільки фундаментальні знання та досвід її завідувача й очолюваного ним колективу стають визначальними для всіх інших фахівців. Ідея створення опорних кафедр в якості подібних осередків для узагальнення існуючого фахового досвіду та підготовки протоколів з метою вдосконалення системи медичного стоматологічного утворення стала можливою завдяки Наказу МОЗ України від 9 листопада 1998 року за номером 317, останньою редакцією якого став наказ № 86 від 26 лютого 2003 року. На його підставі в Україні був створений інститут опорних кафедр, основною метою якого і стали узагальнення та впровадження передового досвіду викладання однопрофільних дисциплін у вищих медичних навчальних закладах, розробка пропозицій і рекомендацій про вдосконалення організації та методики підвищення якості підготовки, починаючи зі студентів і закінчуючи професорсько-викладацьким складом, створення та впровадження в педагогічний процес удосконалених навчальних планів і програм, розробка ефективних форм проміжного та підсумкового контролю знань. Опорні кафедри були визначені з поміж провідних навчальних закладів III–IV рівня акредитації міст України (Києва, Львова, Харкова, Вінниці, Донецька, Дніпропетровська та інших). У НМАПО ім. П.Л. Шупика сьогодні працюють 49 кафедр, визнаних опорними, у т. ч. й за такими унікальними напрямками, як хірургія серця й магістральних судин, дитяча нейрохірургія, дитяча гінекологія та дитяча психіатрія, онкоотоларингологія та інші [1].

Метою статті є висвітлення сучасного погляду та перспективи розвитку опорних кафедр у системі післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження

З моменту організації й дотепер опорними кафедрами проведено величезну роботу з удосконалення викладання різних дисциплін. На прикладі роботи кафедри щелепно-лицевої хірургії Інституту стоматології НМАПО ім. П.Л. Шупика можна перерахувати тільки найбільш важливі підсумки роботи за 5 років: створено уніфіковані програми та навчально-тематичні плани передатестаційних циклів і циклів спеціалізації й тематичного удосконалення, створені текстові програми контролю знань для даних циклів та атестаційна комп'ютерна програма за фахом «Хірургічна стоматологія», проведено цикли підвищення кваліфікації для викладачів суміжних кафедр ВНЗ та установ післядипломної освіти, що викладають дані розділи, цикли підвищення кваліфікації для обласних і міських фахівців.

Підготовані та затверджені в МОЗ документи для затвердження в Україні спеціальності «Щелепно-лицева хірургія». Була покращена матеріально-технічна база кафедри (придбані сучасні комп'ютери, проекційна техніка, відремонтовані старі та придбані нові діагностичні апарати, необхідні для проведення навчальної й наукової праці), завідувачем кафедрою написані підручники, які затверджені в МОЗ, МОН України та Російської федерації «Руководство по челюстно-лицевой хирургии и хирургической стоматологии» (п'ять видань), «Основы челюстно-лицевой хирургии», «Захворювання слинних залоз», «Хирургические методы дентальной имплантации», ряд методичних рекомендацій на тему проблем хірургічної стоматології.

Починаючи з 90-х років минулого століття, у розвинених країнах світу однією з важливих складових формування свідомості фахівців (соціологів, біологів, медиків та ін.) стає біоетика. Її вивчення розглядається як спосіб розширення простору додипломної та післядипломної медичної освіти до об'єкту осмислення глобальних проблем людства. Вона являє собою своєрідну форму підготовки лікарів до комплексного сприйняття виникаючих етичних проблем в епоху широкого використання біомедичних технологій, глобалізації та інтернаціоналізації економіки, політики, освіти та інших сфер суспільства.

Біоетична парадигма виникла в результаті з'єднання принципів біологічного та етичного знання, суті знання й гуманітарних наук, теорії та практики медицини та біології. Завдяки цьому вона стає загальнокультурною та міждисциплінарною базою професійної освіти, сучасним теоретичним, світоглядним і методологічним підходом до процесу виховання медичного працівника. Такі вчені, як Дж. Чайлдресс, О.Я. Іванюшкін, Б.Г. Юдін та інші, відзначають, що медична етика, заснована на традиціях етики Гіппократа, сьогодні вже не повною мірою відповідає духовно-інтелектуальним, політичним та економічним особливостям і запитам розвитку сучасного суспільства й медицини зокрема. Так, англійський учений-біоетик Р. Вітч причини такої невідповідності вбачає в тому, що традиційна медична етика є лише формою корпоративної етики, дія якої переважно обмежується рамками відповідного професійного співтовариства. На його думку, побудована на основі патерналізму етика Гіппократа (від лат. «*pater*» – батько), пропонує та дозволяє лікарю виступати в якості «батька», наставника, незаперечного авторитету для пацієнта й не містить достатніх підстав для утвердження принципу поваги до автономії пацієнта, тому що інтереси лікаря превалюють у ній над інтересами пацієнта. Окрім того, принцип «*Primum non nocere*» не є достатнім для регуляції відносин лікаря й пацієнта, а також медичного співтовариства та

суспільства в цілому, тому що не відповідає потребам етичного нормування у зв'язку з розробкою й застосуванням нових сучасних глобальних біомедичних технологій.

У західній літературі, починаючи із 70-х років, наводяться й інші аргументи, що свідчать про обмеженість гіппократової етики: розуміння здоров'я людини тільки як психофізичної цілісності, авторитаризму лікаря, відсутність визнання права пацієнта на інформовану згоду. У радянській літературі про медичну деонтологію ця форма етики також зазнавала критики, але на інших підставах – недостатності захисту інтересів суспільства.

Сьогодні в системі вищої медичної освіти включення біоетики в якості сучасної форми медичної етики при підготовці навчальних матеріалів, на наш погляд, стане важливою умовою подолання існуючої методологічної кризи, що характеризується пануванням редукціонізму та технізації лікарського мислення, аксіологічного нігілізму й дегуманізації світоглядних засад діяльності лікаря.

Також не слід забувати й вимоги до ведення документації про забезпечення якості медичної стоматологічної допомоги на відповідних етапах і правовий захист лікаря від «тероризму» пацієнтів – ці та інші питання повинні глибоко освітлюватись у лекціях і вивчатись на заняттях усіх видів.

Дуже важливим є введення в педагогічний процес теоретичних і практичних розробок дисертаційних робіт. Це дозволяє знайти лікарів-слухачів з останніми науковими роботами, новими положеннями та самими сучасними вдосконаленими методиками лікування (підбір тематичних хворих, проведення теоретичної частини на препаратах, фантомах, відпрацювання методик на стереолітографічних моделях, асистентування при операціях, де лікарі-слухачі засвоюють отримані теоретичні знання та відпрацьовані на фантомах мануальні навички у процесі самої операції під керівництвом викладачів кафедри), що дає лікарю можливість не тільки теоретично

ознайомитися з новими розробками, а й освоїти нові, раніше не застосовані методики лікування. Ураховуючи короткий строк навчання на ПАЦ (один місяць), ТУ (від одного до чотирьох тижнів), спеціалізацію (чотири місяці), це дозволяє одразу ж застосувати освоєні нові методи лікування на робочих місцях, піднімаючи тим самим рівень медичної допомоги на більш високий рівень. Засвоєння нових або вдосконалених методів лікування проходить у стаціонарі чи в амбулаторії, де розташовані бази кафедри, що дозволяє під керівництвом кафедральних співробітників доробляти знову засвоєні практичні навички, не тільки власні напацювання, а й інших профільних кафедр України, тому що наша кафедра являється опорною в хірургічній стоматології в Україні.

Слухачі, які освоїли ці навички на нашій кафедрі, навчають своїх колег на місцях нової методики, оперативно впроваджуючи нові технології, що дає можливість надати спеціалізовану допомогу більшій кількості пацієнтів.

Висновок

Таким чином, основні обов'язки, покладені на опорні кафедри Міністерством охорони здоров'я України, кафедрами виконуються в повному обсязі. Не стільки однозначно виглядають справи із правами опорних кафедр. На нашу думку, існує потреба більш чітко окреслити права опорних кафедр на адресне використання 1000 годин на рік педагогічного навантаження для роботи в якості опорної, розширити права кафедр при проведенні атестації фахівців (дозволити проводити атестацію фахівців після закінчення передатестаційних циклів безпосередньо на кафедрі), у випадку наявності єдиної кафедри за фахом дозволити проведення циклів спеціалізації, можливо, винятково на даній кафедрі.

Назріло також питання поновлення інтернатури та клінічної ординатури за основними стоматологічними субспеціальностями.

ЛІТЕРАТУРА

Основи дидактики вищої школи на до- й післядипломному етапах навчання лікаря-стоматолога / О.О. Тимофеев та співавт. – К.: Науковий світ, 2010. – 109 с.

Настоящее и перспективы развития опорных кафедр в системе последилоного образования

А.А. Тимофеев, Е.П. Весова, Н.А. Ушко, М.А. Ярифа, А.И. Кривошеева

Резюме. В статье освещены перспективы развития опорных кафедр в системе последилоного образования.

Ключевые слова: учебный процесс, учреждения последилоного медицинского образования, опорная кафедра.

Present and prospects of development of the supporting departments in the system of postgraduate education

A. Timofeev, O. Vesova, N. Ushko, M. Yarifa, A. Kryvosheieva

Resume. The article highlights the prospects of supporting departments in post-graduate education.

Key words: learning process, postgraduate medical education, supporting department.

Тимофеев Олександр Олександрович – д-р мед. наук, професор, заслужений діяч науки й техніки України, завідувач кафедри щелепно-лицевої хірургії Інституту стоматології НМАПО ім. П.Л. Шупика.

Весова Олена Петрівна – д-р мед. наук,

професор кафедри щелепно-лицевої хірургії Інституту стоматології НМАПО ім. П.Л. Шупика.

Ушко Наталія Олександрівна – канд. мед. наук, доцент,

доцент кафедри щелепно-лицевої хірургії Інституту стоматології НМАПО ім. П.Л. Шупика.

Адреса: м. Київ, вул. Підвисоцького, 4-а, клінічна лікарня № 12, кафедра щелепно-лицевої хірургії. **Тел.:** 528-35-17.

Ярифа Марія Олександрівна – канд. мед. наук,

асистент кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Київського медичного університету УАНМ.

Кривошеєва Анна Ігорівна – асистент кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії

Київського медичного університету УАНМ.